21/09/2023

Για τον ήρωα Ανδρέα Παναγίδη

/ Γνώμες

- Του Αριστείδη Παναγίδη, γιου του ήρωα Ανδρέα Παναγίδη

Πολύ σημαντικά γεγονότα συνέβησαν τη μέρα αυτή, για μένα και την οικογένειά μου. Γεγονότα που σημάδεψαν τη ζωή μας και θα μείνουν για πάντα χαραγμένα στη μνήμη μου.

Η μητέρα, άρρωστη στο νοσοκομείο, πήρε εξιτήριο, για να δει για τελευταία φορά τον μελλοθάνατο σύζυγό της.

Το πρωί παίρνουμε το λεωφορείο και πάμε στις Κεντρικές Φυλακές Λευκωσίας για την τελευταία επίσκεψή μας στον σύζυγο και πατέρα μας. Από ό,τι θυμάμαι περιμέναμε κοντά σε μια βρύση που βρίσκεται μέχρι σήμερα στον δρόμο μετά την κεντρική είσοδο των φυλακών για να μας επιτρέψουν να δούμε τους μελλοθάνατους συγγενείς μας.

Μας επέτρεπαν να πηγαίνουμε στα κελιά των μελλοθανάτων ανά δύο ενήλικα πρόσωπα.

Έτσι, όπως μου διηγείτο, μεγαλώνοντας, ο παππούς, πρώτοι πηγαίνουν ο παππούς Γρηγόρης και η γιαγιά Δέσποινα μαζί με μένα, τεσσάρων χρονών παιδάκι τότε. Σε μια
στιγμή ενθουσιασμού, ο παππούς, επηρεασμένος από ό,τι γινόταν στα δύο κελιά των μελλοθανάτων, έβγαλε το μαντίλι του και, θέλοντας να το δώσει στον γιο του που ήταν μέσα στο κελί του, του το πρόσφερε λέγοντάς του: «*Έλα γιε μου να χορέψουμε μαζί τον τελευταίο χορό μας*».

Και επειδή το μαντίλι δεν χωρούσε από το πυκνό πλέγμα του κελιού, προσπάθησαν να ακουμπήσουν τα χέρια τους, και άρχισαν να χορεύουν. Και εγώ, συνεπαρμένος από τον χορό, κτυπούσα το πόδι μου στο πάτωμα και φώναζα «ΟΠΑ».

Και τότε ο πατέρας μου μού είπε: «*Χόρεψε, γιε μου, χόρεψε για το τελευταίο μεγάλο ταξίδι του πατέρα σου*».

Το γεγονός αυτό ήταν το έναυσμα για αρκετούς Έλληνες ποιητές της Κύπρου να γράψουν ποιήματα που περιγράφουν το τι συνέβη. Ανάμεσα σε άλλους, η Κλαίρη Αγγελίδου, ο Κυριάκος Χαραλαμπίδης, ο Κώστας Ναθαναήλ.

Και ο διαπρεπής φιλόλογος, ερευνητής και συγγραφέας Κυριάκος Ιωάννου έγραψε: «Γράφει η Κλαίρη Αγγελίδου: Κι εκείνοι όλο χόρευαν πιο γρήγορα, πιο γρήγορα
δεν έπαιρναν ανάσα ... Όταν πρωτοδιάβασα τον στίχο «δεν έπαιρναν ανάσα», η σκέψη μου μεταφέρθηκε σε τρεις διαφορετικούς θανάτους: στον βιολογικό θάνατο του
ήρωα γιου (η αγχόνη τού «έκοψε» την ανάσα· μα και του πρόσφερε την αθανασία)· στον ψυχικό θάνατο του πατέρα (ο θάνατος του γιου τού σμπαράλιασε τις φτερούγες της πατρικής στοργής)· στον θάνατο του αναγνώστη (προσοχή! Αναφέρομαι στον Έλληνα αναγνώστη, αυτόν που ξέρει να μετράει σωστά το εκτόπισμα της ρωμιοσύνης).»

Μετά, ακολούθησαν επισκέψεις άλλων συγγενών και στο τέλος έμεινε η μητέρα με τις δύο αδελφές μου. Όπως θυμάμαι, εντελώς αχνά και αόριστα, έκλαιγα και ήθελα να ξαναπάω να ξαναδώ τον πατέρα μου, και η μητέρα μου με πήρε από το χέρι για να πάμε μαζί.

Μια Αγγλίδα δεσμοφύλακας, όμως, δεν μου επέτρεπε να πάω, αφού ήδη πήγα. Η μητέρα μου εξεμάνη και όρμησε στην Αγγλίδα και την έδειρε, με αποτέλεσμα να επέμβουν άλλοι δεσμοφύλακες και να τις χωρίσουν. Αυτό έπεισε τον επικεφαλής των δεσμοφυλάκων να μου επιτρέψει και δεύτερη επίσκεψη, με την Αγγλίδα

δεσμοφύλακα, όμως, να μας συνοδεύει με το πιστόλι στα χέρια.

Μέχρι πριν από μερικά χρόνια πίστευα ότι αυτό δεν έγινε ποτέ και ότι ήταν αποκύημα της φαντασίας μου, μέχρις ότου μού το επιβεβαίωσε ο κ. Ρένος Λυσιώτης, δικηγόρος των μελλοθανάτων.

Κατά τα τέλη Μαρτίου του 1997, έτυχε να βρεθώ σε μια εκδήλωση της ΠΑΔΕΔ για την 1η Απριλίου, που έγινε στην αίθουσα εκδηλώσεων του Ιδρύματος Αρχιεπισκόπου Μακαρίου. Κεντρικός ομιλητής ήταν ο μακαρίτης Μιχαλάκης Τριανταφυλλίδης, μέλος της ομάδας των τεσσάρων δικηγόρων (οι τρεις ήταν: ο μετέπειτα Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας, Γλαύκος Κληρίδης, ο Τίτος Φάνος και ο Ρένος Λυσιώτης).

Στην ομιλία του, ο Μιχαλάκης Τριανταφυλλίδης αναφέρθηκε σε ένα γεγονός που με συντάραξε. Αφού αναφέρθηκε σε μια ύστατη προσπάθεια για να δοθεί χάρις από τον Χάρτιγκ, και η απάντησή του ήταν αρνητική, του ζήτησαν να τους δοθεί άδεια να πάνε, στις λίγες ώρες που απέμεναν μέχρι τον απαγχονισμό τους, για να τους ανακοινώσουν οι ίδιοι τα δυσάρεστα αποτελέσματα των ενεργειών τους. Ο Χάρτιγκ δέχθηκε να πάνε μόνο οι δυο από τους τέσσερις, και έτσι πήγαν οι Μιχ. Τριανταφυλλίδης και Γλ. Κληρίδης, συνοδευόμενοι από τον διευθυντή των φυλακών Irons.

Κατά τη διάρκεια της συνάντησης, ο Μιχαήλ Κουτσόφτας ζήτησε την άδεια να πει κάτι στο Άγγλο διευθυντή, και αυτός το αποδέχτηκε. Τότε, ο Κουτσόφτας τού είπε: «Εμείς πριν από μερικές ώρες εξομολογηθήκαμε, κοινωνήσαμε των Αχράντων Μυστηρίων και ζητήσαμε συγχώρεση από όσους κάναμε κακό. Και εμείς με τη σειρά μας, σε
συγχωρούμε για το κακό που θα μας κάνετε» Τότε, ο Άγγλος, εκνευρισμένος, διέκοψε τη συνάντηση και έδιωξε τους δικηγόρους. Αυτό το γεγονός περιέγραψε τρία –τέσσερα χρόνια μετά και ο Γλαύκος Κληρίδης.

Και μετά από μερικές ώρες ήρθε το τέλος. Οι τρεις ήρωες οδηγήθηκαν στον χώρο με τις αγχόνες, και μερικά λεπτά μετά τα μεσάνυκτα «ένας άτακτος σύζυγος και πατέρας ήταν νεκρός, μια γυναίκα χήρα χωρίς καν χαμόγελο στην υπόλοιπη ζωή της, και τρία μικρά παιδάκια ορφανά.

Τέσσερα χρόνια μετά, στις 24 Αυγούστου 1960, για πρώτη φορά μάθαμε πού ήταν οι τάφοι τους και την ίδια μέρα τούς επισκεφθήκαμε